

hus. Det er netop den forklaring, den lille bog giver, en sober og kyndig vejledning, som på udmærket næsten sokratiske måde åbner læserens øjne for, hvor meget der i grunden er at iagttage, men hvor lidt, man kan vide. Det er sådan en bog, der er brug for.

Paul G. Ørberg

Jens Rasmussen: *Provst U. A. Plesners virke som embedsmand og politiker under enevælden i første halvdel af det 19. århundrede*. (Odense Universitetsforlag, 1979), 132 s., ill.

Den rolle, sognepræsten spillede i det gamle samfund inden for næsten alle sider af samfundslivet, er det højst påkrævet at få belyst, bl.a. for at opnå en bedre forståelse af udviklingen frem imod folkestyret. Man kan derfor kun hilse en studie som den foreliggende velkommen, fordi den giver en virkelig dybtgående, på grundige arkivstudier opbygget gennemgang af en enkelt præsts virksomhed, U. A. Plesner (1782-1861) i Humble sogn på Langeland. Oven i købet er det sådan, at man her får lejlighed til at vurdere en mands praktiske virksomhed med hans principielle synspunkter, som han formulerer dels i et flyveskrift fra 1832, dels som stænderdeputeret i Roskilde og som kandidat til den grundlovgivende rigsforsamling i 1848; i øvrigt tegnes der et billede af en sympatisk personlighed med en frisindet og human holdning. Men af det foregående fremgår det, at Plesner næppe kan betegnes som en typisk repræsentant for sin stand, det gælder f.eks. også hans økonomiske forhold, og undersøgelsen understreger for så vidt kun, hvor påtrængende det er at få lagt et stort sammenlignende materiale på bordet. Et enkelt eksempel: det nævnes side 24, at Plesner i 1841 blev valgt til formand

for det nye sogneforstanderskab, »som så mange andre præster rundt i landet«. Ja, men er det 20 eller 90%? Der kan ikke gives svar på det i dag.

Første halvdel af 1800-årene betød vel kulminationen på sognepræstens indflydelse generelt, og skildringen her giver et udmærket billede af, hvilken alt dominerende rolle sognepræsten spillede i lokalsamfundet – som præst, godsejer og arbejdsgiver og leder af den sociale forsorg og undervisningsvæsen, ja, man undres faktisk over, at han overhovedet har kunnet overkomme så mange forretninger, foruden provstearbejde og politisk virksomhed. En række problemer inden for kirke og skole stod på dagsordenen, og for Langelands vedkommende kom her til den gudelige vækkelse. Politisk fremstod Plesner som talsmand for bondestanden og især husmændene. Ikke desto mindre faldt han ved valget i 1848, hvor hans modstander ganske vist også var redaktør J. A. Hansen. (Hvorfor blev præsternes rolle i øvrigt så relativt beskeden efter 1849 både på landspolitisk og lokalpolitisk plan?). Den foreliggende bog er her anskuet fortrinsvis fra en administrationshistorisk synsvinkel, men den har også betydelig interesse for kirkehistorikere.

Paul G. Ørberg

Knud H. Ditlevsen: *Rejsen til Athen. Danske i Grækenland i 1800-tallet*. (G. E. C. Gad, 1978). 247 s., ill.

Bogens idé er interessant. Den indeholder 17 forskellige skildringer fra Athen rækkende fra filologen P. O. Brøndsted i 1809 til Frederik Poulsen i 1903. På en morsom og levende måde er der redegjort for hver forfatters biografi og kulturhistoriske placering; det samme gælder indledningen om Athen og Grækenlands historie i 1800-tallet.

Bogen er let læst og oplives yderligere af et stort og alsidigt illustrationsmateriale. Alligevel sidder man efter endt læsning tilbage med en fornemmelse af, at udbyttet af bogen har været begrænset. Udvalget er i og for sig godt nok, selv om et par af bidragene synes spinkle, det gælder J. Ferdinand Fengers og vel særlig Elisabeth Jerichau-Baumanns; her hjælper det heller ikke at lave en afsnitoverskrift som »Indtryk fra et harem« – det fortælles der ikke noget om, og det skal der heller ikke. Måske der er lovlige mange gentagelser og hist og her uvedkommende stof, som f.eks. om en nat i Venedig. Men den dybere forklaring ligger snarere deri, at forfatteren udelukkende har hentet sit stof i den trykte litteratur. Et mere umiddelbart og ureflekteret materiale måtte kunne findes i Rigsarkivets og Det kgl. Biblioteks utallige privatarkiver fra dette brevskrivningens gyldne århundrede. Værdien af at aftrykke den originale skiftende retskrivning kan diskuteres, i hvert fald må det ikke gøres så konsekvent, at selv fejl følger med (f.eks. angora for agora s. 216). Men i øvrigt er der gjort et meget omhyggeligt arbejde med teksterne (dog staves Thorlacius med c). Derimod er kommentaren ikke altid fyldig nok. Når det s. 93 nævnes som et faktum, at en dansk maler på vejen til Korinth blev myrdet af røvere, har læseren dog krav på at få nøjere besked. Et direkte savn er det, at en bog, som i så høj grad kredser omkring en bys topografi og i øvrigt er så fornemt illustreret, ikke bringer et eneste ordentligt kort til orientering for læseren.

Paul G. Ørberg

Marianne Zenius: *Genremaleri og virkelighed*. (Udgivet af Lokalhistorisk Afdeling nr. 6, 1976), 256 s., 96 ill.

Folkelivsforskeren Marianne Zenius leverer her et meget væsentligt bidrag til analysen af det nationalromantiske genremaleri inden for en problematik, som kun strejfs yderst sporadisk i kunsthistorieskrivningen. Det er folkelivsbilledernes historiske kildeværdi, deres muligheder og begrænsninger som etnologisk informationsmateriale, som her præciseres i detaljerede analyser af en række af de mest kendte værker inden for traditionen. Er undersøgelsens synsvinkel således ikke kunsthistorisk som sådan, har dens perspektiv og resultater imidlertid implikationer af kunsthistorisk art: der foreligger hermed et godt grundlag, som der kan bygges videre på i analyser af de ideologiske 'slør' af statisk-idylliserende karakter, som dette genremaleri spændte ud over den agrare virkelighed, som langt hen fortolkedes og indsnævredes ud fra en position præget af biedermeierkulturen.

I indledningsafsnittene definerer Zenius sin anvendelse af genremaleriets begreb, stiller dernæst spørgsmålet »hvorfor de malede bønder og fiskere« og vurderer her kortfattet, men præcist genremaleriets udvikling i forhold til bl.a. Høyens pædagogiske program; hvorefter der gives et kritisk omrids af genremaleriets hidtidige anvendelse som illustrations- og kildemateriale. Herpå følger bogens hovedafsnit om de tre malere, der frem for nogen fortegnede billedet af »folkelivet«: Vermehren, Exner og Dalsgård, der også